

УДК 811.111'221

КУЛИШ В.С.

(Сумський державний університет)

ОМОВЛЕННЯ ПЕЙЗАЖНИХ ОБРАЗІВ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ПОЕЗІЇ

Стаття присвячена проблемам образності англомовного поетичного дискурсу. Увага фокусується на когнітивних модусах номінацій природних явищ, зокрема на екстеріоризації образу мовчання.

Ключові слова: образність, номінації природних явищ, образи мовчання.

Кулиш В. С. Оязыковление пейзажных образов на материале англоязычной поэзии. В статье рассматриваются проблемы образности англоязычного поэтического дискурса. Внимание сконцентрировано на когнитивных модусах номінацій природных явлений, особенно на экстеріоризации образа молчания.

Ключевые слова: образность, номинации природных явлений, образы молчания.

Kulich V. S. Presentation of nature images in English poetical discourse. This article in question deals with the problem of creating images in the English poetical discourse. Verbal markers are being considered in the terms of silence images.

Key words: image, nominations relevant to the concept of NATURE, poetical images of silence.

Постановка проблеми. У статті досліджується проблема образності в англомовному поетичному дискурсі. Образність як домінуюча властивість поетичного твору завжди знаходиться у центрі уваги досліджень з поезики художнього тексту. Поетичне образотворення як процес і результат формування гетерогенних поетичних засобів (Н. Д. Арутюнова, П. Рікер), що спираються на принцип єдності змісту і форми (L. Innocenti, R. Nottman та ін.), викликає інтерес вчених різних студій та епох. Попередні дослідження виявляють основні риси поетичного образу - іманентні (С. Brooks, R. P. Cowl), структурні (В. Б. Шкловський, Р. Й. Якобсон) та семантичні (А. П. Квятковський, Н. В. Павлович). У межах когнітивно-семіотичної парадигми, що об'єднує здобутки найсучасніших підходів до функціонування і творення образності в поезії, встановлено лінгвокогнітивні механізми породження словесних поетичних образів (Л.І. Белехова); описані особливості поетичних образів, підґрунтям яких виступають концептуальна метафора і метонімія (М. Freeman, R. Gibbs, G. Lakoff, G. Steen та ін.), порівняння (О. Й. Філіпчик, Н. В. Ярова), контрастивні образні засоби (О. С. Маріна), уточнено природу та розкрито чинники виникнення синестезійної образності (І. А. Редька), досліджено іконічність заголовків і синтаксичної організації англомовних поетичних текстів (Т. Б. Кібальнікова, А. В. Стрільчук).

Мета дослідження осмислити лексичні номінації природних явищ, ідентифікувати ті, що слугують вербалізаторами поетичного мовчання.

Завдання статті полягає в:

- ідентифікації лексичного корпусу позначення природних явищ;
- осмисленні лексичних номінацій, що слугують вербалізаторами поетичного мовчання;
- виявленні особливостей функціонування поетичних образів мовчання.

Об'єкт дослідження є англомовні поетичні образи мовчання, а **предмет** – його омовлення в англомовному поетичному дискурсі.

Викладання основного матеріалу. Образ є найбільш неоднозначним поняттям у сучасній філології. Серед великої кількості інтерпретацій цього поняття найбільш валідним для лінгвопоетики є пояснення його через зв'язок з загальним змістом художнього твору (Винокур Г. О., Виноградов В. В.). Образ як форма мислення та засіб пізнання складається задовго до появи художнього образу, становлення якого пов'язане з розвитком художньої свідомості (Гачев Г. Д., Бройтман С. Н., Киченко О. С., Пелипенко А. А., Яковенко І. Г.).

Під художнім образом розуміють специфічну форму й спосіб відображення життя різними видами мистецтва: пластичними (скульптура, архітектура, живопис) й динамічними (художня література, поезія, кіно, театр). Поетичний текст являє собою простір для існування

різноманітних художніх образів. На думку О.О. Потебні – «Поезія – це перетворення думки засобом конкретного образу, вираженого в слові. Художній образ – синтез трьох моментів (зовнішньої форми, внутрішньої форми й змісту), результат несвідомої творчості, засіб розвитку думки й самосвідомості» [Потебня 1976, с. 32]. Поетичні образи – художнє зображення людини, природи або окремих явищ, які створюють культурний простір, при цьому виступаючи посередниками між людиною та суспільством. Конструювання поетичних образів – це процес і результат взаємодії різних поетичних засобів репрезентації.

Образне мислення, зумовлено здатністю людини співвідносити предмети та явища навколишньої дійсності, являти один предмет крізь призму іншого (Миллер Дж. А., Арутюнова Н. Д., Вовк В. Н., Гаспаров М. Л., Lakoff G., Johnson M.), та розвивається у тісній взаємодії з еволюцією художньої свідомості і поетичного мислення.

У прадавній свідомості відбувається мисленнєве перенесення суспільних відносин на природу, перенесення суспільного «я» на світ, на «не я», а первісні найдавніші акти праці та творення одночасно виявилися естетичним засобом освоєння світу [Гринцер 1987, с. 5-8].

Зображення оточуючого світу, пейзажу є важливим композиційним елементом поетичного твору та невід'ємною частиною його структурної організації. Специфіка пейзажу полягає в тому, що він одночасно існує на двох змістових просторах. З одного боку - це конкретна образно-стилістична одиниця, а з іншого – це поняття вміщує в себе асоціативно-символічний зміст, який перетворює пейзаж зі звичайного фону оповідання на засіб вираження змісту твору.

Різні словники та довідники дають різні визначення терміна “пейзаж”. Деякі визначають пейзаж як один з основних композиційних компонентів художнього твору, а інші поєднують це поняття лише з описом природи та зовнішнього світу, але спільним є те, що це все ж таки “опис” або “зображення” природи, яке несе в собі ще й асоціативно-символічний зміст.

Номінації природних явищ належать до свідків минулого досвіду, то ж ці слова існують з давніх-давен. Людина ж, в свою чергу, обожає та вивчає особливості природи, наділяючи її людськими якостями. Людський чинник є інгерентним, прозорим у позначеннях результатів ментального процесу. Концепт ПРИРОДА омовлюється словами, виразами, текстами – гетерогенно у кожній мові. Ментальний образ природи має інтралінгвальні (внутрішні) та інтерлінгвальні (зовнішні) параметри. На сторінках поетичних творів, природні явища розглядаються як живі істоти, вони розмовляють, посміхаються, замислюються та мовчать. Мовчання та тиша часто виступають темою та дійовою особою англійських жанрів мистецтва та поетичних форм. Напр.: *The Silence at Night* / (*The designs on the sidewalk Bill pointed out*) / *The sidewalk cracks, gumspots, the water, the bits of refuse, / They reach out and bloom under arlight, neonlight — / Luck has uncovered this bloom as a by-produce / Having flowered too out behind the frightful stars of night. / And these cerise and lilac strewn fancies, open to bums / Who lie poisoned in vast delivery portals, / These pictures, sat on by the cats that watch the slums, / Are a bouquet luck has dropped here suitable to mortals. / So honey, it's lucky how we keep throwing away / Honey, it's lucky how it's no use anyway / Oh honey, it's lucky no one knows the way / Listen chum, if there's that much luck then it don't pay. / The echoes of a voice in the dark of a street / Roar when the pumping heart, bop, stops for a beat* [Lehman 2006, p. 479-480].

В українській поезії мовчання та тиша позначені гетерогенністю, мовчання, яке використовується персонажами у першофункції, позначається, як *homo silence*, а тиша, яка має персоніфікований та метафоричний характер, образне уподібнення – це суто природня категорія та позначається, як *nature silence* [Анохіна 2008].

На сторінках англійських поетичних творів образ мовчання та тиші актуалізується завдяки матеріалізації ключової семи *silence*.

Напр.:

There is silence: the dead leaves

*Fall and rustle and are still;
Beats no flail upon the sheaves,
Comes no murmur from the mill... [Longfellow 2008, p. 278]*

Напр.:

*Once again I see
These hedge-rows, hardly hedge-rows, little lines
Of sportive wood run wild: these pastoral farms,
Green to the very door; and wreaths of smoke
Sent up, in silence, from among the trees! [Eliot 1910, p. 635]*

Допоміжними елементами виступають цілі парадигми слів, які експлікуються на всіх частиномовних рівнях (найбільш продуктивними виступають іменники, прикметники, дієслова, дієприкметники), а також: а) синоніми (nouns: *stillness, peace, hush, lull, muteness, dumbness, voiceless, wordless, calm, gentleness*; verbs: *be calm, be quiet, stop, muzzle, muffle, put to silence, murmur, be mute, whisper, pause, hush*; adjectives: *still, stilly, mute, soft, solemn, deathlike, silent as the grave, soundless, hushed, pure, quiet, gentle, sweet, unsound, clear, voiceless, peaceful*), б) деривати (*silence - be silent, silent, silently, sub silentio, silentness, quiet – quietly, quitesome, whisper – whispering, sweet - sweetly*), в) контекстуальні та граматичні антоніми (*stop, not speak, no motion – no sound; forget to sing; no voice; feel sound asleep; no song – no sound, no voice, no lute, no birds sing; nor real voice, nor sound; no nightingale did ever chaunt; the stream will not flow – hill will not rise; no answer – no echo*).

На першому витку когніції, людина пізнаючи навколишній світ, називає об'єкти, на другому – людина порівнює себе з природою, на третьому – природі надаються риси живої істоти, людини. Персоніфікація (метафора) як стилістично марковане явище есплікується завдяки іменникам, дієсловам та прикметникам, які є емоційно-зарядженими одиницями.

Процес персоніфікації міняє вектор пізнання, а саме: від людини до природи, остання ніби уподібнюється людині, її вербальній та невербальній поведінці.

В поезії природа стає суб'єктом, образом, значущою подією – фоном або ліричним героєм. Оточуючий світ в поезії представлений універсально у номінаціях типу: англ. *wind, water, sun, moon, air*, укр. *вітер, вода, сонце, місяць, повітря*. Якщо звернутися до далекосхідного пейзажного мистецтва, то стає зрозумілим, чому саме ці номінації стають ключовими в англomовній поетичній ліриці. Образ води – є символом глибинного духа, хмаринки, що приводяться в дію завдяки повітрю та вітру – це алегорія людського життя, а образ сонця та місяця найчастіше пов'язують з оптимістичними чи елегійними мотивами автора.

Антропоцентрична спрямованість пейзажних описів є важливою, тому що образ природи є не метою, а засобом поглибленого пояснення образу персонажу, його стану та настрою, в чому проявляється основна цілеспрямованість пейзажу – він виражає або гармонію персонажа з природою, або ж їх антагонізм [Кухаренко 1988, с. 139]. Ці взаємовідносини базуються або на схожих ознаках – природа та людина тихі та спокійні, напр.:

*THERE be none of Beauty's daughters
With a magic like thee;
And like music on the waters
Is thy sweet voice to me:
When, as if its sound were causing
The charmed ocean's pausing,
The waves lie still and gleaming,
And the lull'd winds seem dreaming:
And the midnight moon is weaving*

*Her bright chain o'er the deep,
Whose breast is gently heaving
As an infant's asleep: [Eliot 1910, p. 788]*

Напр.:

*No nightingale did ever chaunt
More welcome notes to weary bands
Of travellers in some shady haunt,
Among Arabian sands:
No sweeter voice was ever heard
In spring-time from the cuckoo-bird,
Breaking the silence of the seas
Among the farthest Hebrides [Eliot 1920, p. 654]*

Поетичне мовчання есплікується завдяки синонімам, англ.: *pausing, lie still, lull'd* та контекстуальним та граматичним антонімам, англ.: *No nightingale did ever chaunt, No sweeter voice*, також головним вербалізатором *silence*, які в поєднанні створюють картину абсолютної тиші як флори так і фауни.

Окрім цього, виявляються ознаки, що базуються на контрасті – тиша, спокій природи / не спокій, шум, напр.:

*THE cock is crowing,
The stream is flowing,
The small birds twitter,
The lake doth glitter,
The green field sleeps in the sun; [Eliot 1910, p. 604]*

Автор вербалізує поетичне мовчання завдяки синонімам типу, англ.: *The green field sleeps in the sun*, в той час як контекстуальні та граматичні антоніми, англ.: *The stream is flowing, The small birds twitter*, протиставляються абсолютній тиші флори.

Але не зважаючи на те, чи співіснує природа та людина у гармонії, чи вони знаходяться на різних полюсах світосприйняття, образ поетичного мовчання, який об'єднує їх в цих творах створює спільне змістове ядро, яке відображає духовний стан поета. Так, наприклад образ тихого океану, мовчазних пташок, спокійного вітру та сонця створює картину лінійного та оптимістичного розвитку сюжету в поезії, в той час, як динамічний та нестабільний сюжет реалізується завдяки різкій зміні настроїв основних дійових осіб. Тобто і ті, і інші вербалізатори навіть поза контекстом виступають як знак певного змісту, і тим самим виконують семіотичну функцію в поетичному творі. Тож природні номінації незалежно від спрямованості взаємовідносин та ознак, використовуються не тільки для інтенсифікації стану персонажу, створення емоційних картин природи, а також несуть в собі певний зміст, який може бути реалізованим та зрозумілим поза контекстом.

Висновки. Феномен тиші в природі описується наратором у межах його креативних можливостей, адекватних мовних одиниць та стилістичних прийомів, а пейзаж, в свою чергу, виступає емоційним компонентом, який може бути і як емоційно-психологічним фоном, так і головним персонажем та займає значне місце в архітектоніці художнього поетичного тексту.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому вивченні семантичних девіацій природних феноменів на матеріалі тематичних рядів різних дискурсів.

Література

Анохіна Т.О. Семантизація категорії мовчання в англomовному художньому дискурсі (монографія) / Анохіна Т.О. – В.: Нова книга, 2008, – 160с. Гринцер П. А. Основные категории индийской классической поэтики Гринцер П. А. – М.: Наука, 1987. – 406с. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / Кухаренко В. А. – М.: Просвещение, 1988. – 192с. Потемня А. А. Эстетика и поэтика / М.Ф. Овсянников и др. – М.: Искусство, 1976. – 614 с. *Eliot Ch. W. The Harvard Classics. English Poetry / Charles W. Eliot.* – New York: P. F. Collier & Son Corporation, 1910. – Volume II. – P. 475 – 943. *Lakoff G. Metaphors We Live By / Lakoff G., Johnson M.* – Chicago: Chicago Univ. Press, 1980. – 242p. *Lehman D. The oxford book of American poetry / David Lehman.* – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 1132p. *The Complete Poems of Henry Wadsworth Longfellow - Part III.* - Dodo Press, 2008. - 688 p.